

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2015. Bu gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır.

© Republic of Turkey, 2015. Unofficial translation made by the Human Rights Department of the Ministry of Justice Directorate General for International Law and Foreign Relations This translation does not bind the Court.

© République de Turquie, 2015. Cette traduction non officielle a été faite par la Direction des Droits de l'Homme de l'Unité des Relations extérieures et juridiques du Ministère de la Justice. Elle ne lie pas la Cour.

Tematik Bilgi Notu – Sendikal Haklar

Nisan 2014

İşbu Tematik Bilgi Notu, Mahkeme açısından bağlayıcı değildir ve tüm ayrıntıları içermemektedir.

Sendikal haklar

Sendikal hakların kapsamı

11. madde (toplantı ve dernek kurma özgürlüğü): "Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir."

Belçika Polisi Ulusal Birliği / Belçika

27 Ekim 1975

Bu kararda, AİHM, 11. Maddenin ihlal edilmediğine hükmetmiştir; bununla birlikte bu karar sendika özgürlüğüne ilişkin temel ilkeleri ortaya koymuştur:

11. maddenin güvenceleri:

- sendika kurma ve kişinin kendi tercihiyle bir sendikaya katılma hakkı;
- dikkate alınma hakkı ve "Sözleşmeye Taraf Devletlerin kurulup gelişmelerine izin verip mümkün kılmasının gerekli olduğu sendikalar aracılığıyla sendika üyelerinin mesleki çıkarlarının korunması özgürlüğü" (§ 39).

Bu davada başvuran sendika, hükümetin kendisini İçişleri Bakanlığının kanunen danışması gereken en temsil edici örgütlerden biri olarak kabul etmediğinden şikâyetçi olmuştur.

11. madde ihlal edilmemiştir: Başvuran sendika, İçişleri Bakanlığı ile istişare görüşmeleri dışında başka yollarla hükümetle irtibat kurma imkânına sahiptir.

AİHM ayrıca Belçika'nın istişare edilecek örgütlerin sayısını kısıtlama kararının, sendika özgürlüğüne aykırı olmadığını ve devletlerin takdirine giren bir husus olduğunu da değerlendirmiştir.

Örgütlenme hakkının kullanılmasına ilişkin kurallar Devletlerin takdir yetkisine girmektedir:

Schmidt ve Dahlström / İsviçre

06 Şubat 1976

Sendika üyeleri olan başvuranlar, grev yapmış örgütlerin üyeleri olarak bazı geriye dönük belirli haklarından yoksun bırakıldıklarından şikâyetçi olmuşlardır.

11. madde ihlal edilmemiştir: 11. Madde "sendika özgürlüğünü dernek kurma özgürlüğünün bir biçimi ve özel boyutu olarak sunmaktadır" ama " yeni bir toplu sözleşmeden kaynaklanan maaş zamları örneğinde olduğu gibi geriye dönük menfaatlere hak sahibi olma gibi Devletin sendika üyelerine belirli muamelelerde bulunmasını güvence altına almamaktadır."

Dolayısıyla 11. madde şu hakları teminat altına almamaktadır:

- sendikalara danışılma hakkı (Belçika Ulusal Polis Sendikası / Belçika, 27 Ekim 1975),
- toplu sözleşmeden kaynaklanan geri dönük menfaatlere sahip olma hakkı (Schmidt ve Dahlström / İsviçre, 6 Şubat 1976; Dilek ve Diğerleri / Türkiye, 17 Temmuz 2007),
- grev hakkı (Schmidt ve Dahlström / İsviçre, 36: "11. Madde ... her Devlete [toplu eylemi mümkün kılmak üzere] kullanılacak araçların seçiminde özgürlük tanınmaktadır. Grev hakkının verilmesi kuşkusuz bu araçların en önemlilerinden biridir, ama başka araçlar da mevcuttur.")
- sendika üyelerinin görevlerinin değiştirilmemesi hakkı:

Akat / Türkiye

20 Eylül 2005

Başvuranlar sendika üyelikleri yüzünden görevlerinin değiştirildiğinden şikayetçi olmuşlardır.

11. madde ihlal edilmemiştir: başvuranların devlet memuru sıfatları dikkate alındığında görevlerinin kamu hizmetinin ihtiyaçlarına göre değiştirilmiş olabileceğini dikkate alan Mahkeme, görev değişikliklerinin başvuranların dernek kurma özgürlüğünün özünü etkileyen bir kısıtlama ya da ihlal teşkil etmediğini ve başvuranların yeni görev ve işyerlerinde de sendikal faaliyetlere katılmaya devam edebileceklerini tespit etmiştir.

Toplu sözleşme görüşmeleri

İsveç Makinistler Sendikası / İsveç

06 Şubat 1976

Başvuran sendika, daha önceleri benzer sözleşmeleri ana sendika federasyonları ve zaman zaman da bağımsız sendikalarla yapmış olmasına karşın Ulusal Toplu Sözleşme Görüşmeleri Bürosunun kendileriyle toplu sözleşme imzalamadığından şikayetçi olmuşlardır.

11. madde ihlal edilmemiştir: Büronun toplu sözleşme yapılacak örgütlerin sayısını kısıtlama kararı, sendika özgürlüğüne aykırı değildir ve devletlerin takdirine giren bir husustur. 11. Madde toplu sözleşme yapma hakkı gibi sendikalara belli muameleler konusunda güvence vermemektedir (§ 39).

Wilson, Ulusal Gazeteciler Birliği ve Diğerleri / Birleşik Krallık

02 Temmuz 2002

Başvuranlar, kişisel sözleşmeler yapıp sendikal haklarından vazgeçmek ya da daha düşük maaş zamlarını kabul etmek zorunda bırakıldıklarından şikayetçi olmuşlardır.

11. madde ihlal edilmemiştir: Birleşik Krallık hukukunda işverenlerin toplu sözleşme yoluna gitmesi 11. maddeye bir ihlal teşkil etmez.

Söz konusu kararda, Mahkeme, toplu sözleşmenin sendika hakkından etkin bir şekilde yararlanmak için vazgeçilmez bir etmen olmamasına rağmen sendikaların üyelerinin menfaatlerini korumak için kullanabilecekleri bir araç olabileceğini belirtmiştir (§ 44).

11. madde ihlal edilmiştir: İşverenlerin işçileri önemli sendikal haklarından feragat etmeye zorlayacak maddi teşvikler kullanılmasına izin verilmesi, hem başvuran sendikalar hem de

bireysel olarak başvuranlar açısından 11. maddenin ihlaline yol açmıştır. "Sendika üyelerinin, diğer işverenlerle ilişkilerini düzenleme amacı doğrultusunda sendikalarını kullanmalarının önlenmemesini ya da kısıtlanmamasını sağlamak Devletin görevidir" (§ 46).

Demir ve Baykara / Türkiye, Büyük Daire Kararı: Toplu sözleşmeyi sonlandırma hakkı "sendikacıların menfaatlerini korumaları yönünde "en temel - hatta belki de en önemli - araçlardan biridir"

Demir ve Baykara / Türkiye

12 Kasım 2008

Bir sendikanın toplu sözleşme görüşmelerinden sonra idareyle yaptığı toplu sözleşmenin geriye dönük olarak iptal edilmesi ve belediye çalışanları olan başvuranlara getirilen sendika kurma yasağı.

Başvuranların sendika kurma hakkının kullanılmasına müdahale dolayısıyla **11. madde ihlal edilmiştir.**

Toplu sözleşmenin onaylanmadan önce iptali dolayısıyla **11. madde ihlal edilmiştir.**

Dernek kurma hakkının unsurlarının listesi sınırlı değildir, ama "işçi-işveren ilişkilerindeki belirli gelişmelere bağlı olarak gelişmeye açıktır" (§ 146). "Hem ulusal hem de uluslararası iş yasalarındaki gelişmeleri ve Sözleşmeye Taraf Devletlerin bu konulardaki uygulamalarını" (§ 147-152) dikkate alan AİHM, "işverenle toplu sözleşme görüşmeleri yürütme hakkının, prensip olarak, Sözleşmenin 11. maddesinde ifade edilen 'kişinin kendi çıkarlarının korunması amacıyla sendika kurması ya da sendikaya katılması hakkının' temel unsurlarından biri haline geldiğini, bununla birlikte Devletlerin uygun olduğu durumlarda temsil kabiliyeti olan sendikalara özel statü verecek şekilde kendi sistemlerini düzenleme konusunda özgür olduğunu" (§ 154) kaydetmiştir.

Sendikaya katılma ya da katılmama hakkı

Young, James ve Webster / Birleşik Krallık

13 Ağustos 1981

Başvuranların şikayeti, British Rail (Britanya Demiryolları) ile üç demiryolu işçi sendikası arasındaki “kapalı işyeri” anlaşmasından ibarettir. Kapalı işyeri uygulaması, bir veya daha fazla sendika ile bir veya daha fazla işveren ya da işveren örgütü arasında bir taahhüt kapsamında veya işyerinde istihdam edilecek belirli vasıftaki personelin belirlenen sendikaya üye olma zorunluluğu anlamına gelmektedir.

11. madde ihlal edilmiştir: kapalı işyeri anlaşmaları bireylerin düşünce özgürlüğünü koruması gerekmektedir (ayrıca bkz. *Sibson / Birleşik Krallık*, 20.04.1993)

Sigurdur A. Sigurjónsson / İzlanda

30 Haziran 1993

Dava, bir taksi sürücüsü olan başvuranın, *Frami Otomobil Derneğine* katılmaya zorlanarak katılmaması durumunda ruhsatını kaybetme riskiyle yüz yüze kalmasına ilişkindir.

11. madde ihlal edilmiştir: "11. madde, **dernek kurmama özgürlüğünü** de [içerir]" (§ 35).

Gustafsson / İsveç

25 Nisan 1996

Dava, gıda sektöründe toplu sözleşme imzalamayı reddeden başvurana karşı sendikal eylem (boykot ve restoranın ablukaya alınması) ile ilgilidir.

11. madde ihlal edilmemiştir: her ne kadar "dernek kurmama özgürlüğünü kullanma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasına yönelik makul ve uygun tedbirleri almak" Devletlerin sorumluluğunda ise de başvuranın maruz kaldığı kısıtlama, başvuranın dernek kurma özgürlüğü hakkını kullanmasını bariz şekilde engellememiştir.

Sorensen ve Rasmussen / Danimarka

11 Ocak 2006 (Büyük Daire)

Başvuranlar, Danimarka'da giriş öncesi kapalı işyeri anlaşmalarının bulunmasından şikayetçi olmuşlardır.

11. madde ihlal edilmiştir: başvuranların belirli bir sendikaya katılmaya zorlanmaları, 11. Maddeyle güvence altına alınan dernek kurma özgürlüğü hakkını özünden ihlal etmiştir. AİHM, Danimarka'nın dernek kurma özgürlüğünün tersi yönündeki hakkı, yani sendikaya katılmama hakkını korumadığına hükmetmiştir. "Sözleşmeye Taraf Devletlerde kapalı işyeri anlaşmalarının sürdürülmesine yönelik çok az destek olduğu" ve Avrupa'da kullanılan bazı

enstrümanların "bu anlaşmalarının işgücü piyasasında kullanılmasının, sendikal özgürlüklerinin etkin bir şekilde kullanılmasına yönelik kaçınılmaz bir araç olmadığını açıkça ortaya koyduğu" (§ 75) kaydedilmiştir.

Danilenkov ve Diğerleri / Rusya

30 Temmuz 2009

Dava, Rusya Tersane İşçileri Sendikası üyelerinin; maaş artışı, daha iyi çalışma koşulları ve sağlık ile hayat sigortası talepleriyle yaptıkları iki haftalık greve katıldıktan sonra liman şirketinin yeniden yapılanması sonucu işten çıkarılmalarına ilişkindir.

11. madde ile bağlantılı olarak 14. madde (ayrımcılık yasağı) ihlal edilmiştir: Devlet, sendika üyeliği temelinde yapılan ayrımcılığı karşı açık ve etkin yargısal koruma sağlayamamıştır.

Grev hakkı ve barışçıl olarak toplanma hakkı

Ezelin / Fransa

26 Nisan 1991

Dava, söz konusu tarihte Guadeloupe Barosu Sendikasının Başkan Yardımcısı olan başvurana, Basse-Terre bölgesinde Guadeloupe'nun bağımsızlığını savunan hareketler ve sendikalar tarafından organize edilen (ve kamu binalarına zarar vermektten dolayı üç aktivisti hapse mahkum eden mahkeme kararlarını protesto eden) ve (hakaret dolu beyanların yapıldığı) gösterilere katılmaktan ve sorgu hakimi huzurunda şahitlik yapmayı reddetmekten dolayı verilen disiplin cezasına ilişkindir.

11. madde ihlal edilmiştir: her ne kadar verilen cezanın sadece manevi bir etkisi var idiyse de AİHM, "barışçıl bir toplantıya katılma özgürlüğünün (gösteri yasaklanmamıştı), söz konusu kişi herhangi bir suç teşkil eden eylemde bulunmadığı sürece bir avukat olsa bile herhangi bir şekilde kısıtlanamayacak kadar önemli olduğunu" değerlendirmiştir.

Wilson, Ulusal Gazeteciler Birliği ve Diğerleri / Birleşik Krallık

02 Temmuz 2002

11. madde ihlal edilmiştir: "Gönüllü toplu sözleşme sisteminin özü, işveren tarafından tanınmayan bir sendikanın, üyeleri için önemli olduğuna inandığı konularda işvereni toplu

sözleşme yapmaya ikna etmek amacıyla gerekirse grev ve iş yavaşlatma gibi girişimlerde bulunmasını mümkün kılmaktır" (§ 46).

Ulusal Tren, Deniz ve Nakliye İşçileri Birliği / Birleşik Krallık

8 Nisan 2014

Birleşik Krallık'ta taşıma sanayisinin farklı sektörlerinde çalışan 80.000'in üzerinde kişinin üye olduğu bir sendika olan başvuran, grev yapma hakkına getirilen zaman limitlerini konusunda ve özellikle ikincil greve (ihtilafa dahil olan işveren üzerinde dolaylı olarak baskı kuran başka bir işverene karşı yapılan grev) getirilen yasak konusunda şikayetçi olmuştur.

Mahkeme, başvuran sendikanın dile getirdiği durumlarda, ikincil grevin genel olarak yasaklanmasının 11. madde uyarınca haklarına orantısız bir etkisinin olduğunu gösteren hiçbir şey olmadığına hükmederek, Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir. Bu nedenle, Birleşik Krallık yetki sınırını aşmamıştır.

Tescil

Sindicatul "Pastorul cel Bun" / Romanya

9 Temmuz 2013 (Büyük Daire)

Bu dava, Ortodoks Kilisesi rahipleri tarafından kurulan bir sendika ile ilgilidir.

Mahkeme, **11. maddenin** (toplantı ve dernek kurma özgürlüğü) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Mahkeme, Bölüm tarafından verilen kararında Dolj İlçesi Mahkemesinin önündeki tüm iddiaları yeterince dikkate almadığını ve tamamen dini temellerle kurulmuş sendikanın tescilini reddetmesinin gerekçelerini yalnızca Kilise'nin Statüsüne göre belirlediğini ifade etmesine rağmen, Büyük Daire kararında İlçe Mahkemesi kararının yalnızca özerk dini topluluklar ilkesini uyguladığını belirtmiştir. İlçe mahkemesinin, başpiskopostan izin alma şartının yerine getirilmediği gerekçesiyle sendikayı tescil etmeyi reddetmesi, söz konusu dini topluluğun kendi organizasyonlarına ait düzenlemeleri yapma ve kendi Statüsünün hükümleri doğrultusunda hareket etme hakkının doğrudan bir sonucudur.

Mahkeme, başvuran sendikayı tescil etmeyi reddederek, Devletin yalnızca Roman Ortodoks Kilisesi'nin işleyiş ve düzenine dahil olmayı reddettiğini ve dolayısıyla Sözleşme'nin 9. maddesi kapsamında mezhepsel tarafsızlığını ortaya koyduğunu belirtmiştir.

Sendikaların kendi kurallarını belirleme ve kendi üyelerini seçme hakkı

Johansson / İsvec

07 Mayıs 1990

Başvuran, İsveçre Elektrikçiler Sendikasının üyelerinin toplu ev sigorta planını zorunlu imzalama yükümlülüğünden şikayetçi olmuştur.

Başvuru **kabul edilemez** (şikayet açıkça dayanaktan yoksundur): sendikanın üyelerini toplu ev sigortası planına ortak yapma kararı, tüzüğü uyarınca hukuken sahip olduğu yetki kapsamına girmektedir.

Mahkeme, "sendikaların kendi kurallarını belirleme ve kendi işlerini yönetme hakkına" sahip olduğunu vurgulamıştır.

Lokomotif Makinistleri ve İtfaiyeciler Derneği (ASLEF) / Birleşik Krallık

27 Şubat 2007

Dava, bir sendikanın, kendi görüşlerine aykırı görüşleri savunan bir siyasal partiden olan üyelerinden birini üyelik çıkarmaması ile ilgilidir (söz konusu kişi önceden Ulusal Cephe olarak bilinen yasal, aşırı sağ bir parti olan BNP'de bir aktivisttir).

11. madde ihlal edilmiştir: Söz konusu kişinin sıkıntı çektiği ya da başvuran sendikanın herhangi bir makul olmayan ya da yanlış davranışı tespit edilememiştir. AİHM, sendikaların, sadece kendi üyelerinin refahının siyaseten nötr boyutlarını geliştirmeye adanmış kuruluşlar olmadığını, ideolojik ve çoğunlukla da sosyal ve siyasal konularda güçlü şekilde benimsenmiş görüşlere sahip olan örgütlenmeler olduklarını kaydetmiştir. Ayrıca sendikanın üyelerinden daha kapsamlı amaçları yerine getirmelerini istemek gibi bir kamusal rolü yoktur.

Kamu sektöründe sendikal haklar

Tüm Haber Sen ve Çınar / Türkiye

21 Şubat 2006

Kamu sektöründe çalışan işçilerin kurduğu bir sendikanın, memurların sendika kurmaya hakları olmadığı gerekçesiyle kapatılması.

11. madde ihlal edilmiştir: "Bir işveren olarak Devlet" sendika özgürlüğüne saygı göstermek ve bu özgürlüğün etkin kullanımı güvence altına almak zorundadır.

Dilek ve Diğerleri / Türkiye

17 Temmuz 2007

Sabit süreli sözleşmeyle kamu sektöründe çalışan başvuranlar, şoförlerin turnikelerden ödeme yapmadan geçmelerini sağlama amaçlı sendika eylemlerine katılmışlar ve aleyhlerine açılan davada zararları tazmine mahkum edilmişlerdir.

11. madde ihlal edilmiştir: Mahkeme, Türk Hükümetinin, kamu çalışanlarının haklarını savunmak için başvurabilecekleri başka yolların olup olmadığını belirtmediğini kaydetmiştir. Kamu sektöründe sendikal haklara getirilen kısıtlamalar ancak "ikna edici ve zorlayıcı nedenlerle" gerekçelendirilebilir.

Mahkeme, Demir ve Baykara / Türkiye davasına ilişkin Büyük Daire kararında (12 Kasım 2008), "Devlet idaresinin üyelerinin" 11. maddenin kapsamı dışında tutulamayacağına hükmetmiştir. Ulusal mercilerin, en fazla 11. maddenin 2. fıkrası uyarınca "yasal kısıtlamalar" getirme yetkileri bulunmaktadır (§ 107).

Bu davada Mahkeme, belediye çalışanları olarak başvuranların sendika kurma hakkına yönelik müdahaleden ve işverenle yapılan toplu sözleşmenin onaylanmadan iptalinden dolayı olmak üzere 11. maddenin iki kez ihlal edildiğini tespit etmiştir.

Enerji Yapı-Yol Sen / Türkiye

01 Nisan 2009

Dava, toplu sözleşme haklarının tanınması için yaptıkları ulusal çaptaki bir günlük greve katılmaktan dolayı kamu sektörü çalışanlarına uygulanan disiplin cezalarına ilişkindir.

11. madde ihlal edilmiştir.

Kaya ve Seyhan / Türkiye

15 Eylül 2009

Dava, bağlı oldukları sendikaları tarafından organize edilen ulusal çaptaki grev eylemine katılmaktan dolayı disipline verilen öğretmenlere ilişkindir.

11. madde ihlal edilmiştir.**Sışman ve Diğerleri / Türkiye**

27.09.2011

Dava, 1 Mayıs gösterilerini destekleyen sendika posterlerinin belirtilen ilan tahtaları haricindeki yerlerde sergilenmesi ile ilgili idi. Başvuranlar, Maliye Bakanlığına bağlı vergi dairelerinde çalışıyordu ve Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonuna (KESK) bağlı Büro Emekçileri Sendikasının şubesinde yönetim kurulu üyeliği yapıyorlardı.

11. madde ve 13. madde (etkili başvuru hakkı) ihlal edilmiştir.